

«St. Olav utkommer en gang ukentlig. Abonnement både for inn- og utland tegnes på alle postkontorer eller direkte, skriftlig i ekspedisjonen, Akersveien 5. Abonnementspris kr. 2.50 pr. kvartal forskuddsvis betalt, for utlandet tillegg av vedk. lands avisporto. Oppsigelser må være eksp. i hende seinest 14 dager før hvert kvartalskifte. Annonser må være innsendt innen søndag aften, manuskript innen fredag aften. «St. Olav»s telefoner: Redaksjon og ekspedisjon: 23743. Redaktøren privat 47156. — «St. Olav»s ekspedisjon og forlag, Akersveien 5 I, er åpen hver dag kl. 10—3. Onsdag lukket. Utbetalinger kun tirsdag kl. 1—2.

INNHOLD: Adventstanker. — Kjenn din religion. — Paulus. — I Pavens mening. — Min rosekrans. — Angstens hundreår. — Pavelig rundskriv. — Tidsskriftet. — Her hjemme.

ADVENTSTANKER

Av Sokneprest F. J. Fishedick.

På Bibelens første sider leser vi at Gud skapte himmelen og jorden. Han skapte solen og månen og stjernene. Han skapte gress og urter og frukttrær. Han skapte fiskene og fuglene og kveg og kryp. Hvert etter sitt slag. Til sist skapte Han menneskene. I sitt bilde skapte han dem, med en udødelig sjel. Han gav dem forstand og fri vilje, så de ble høyt hevet over alle andre skapninger. Disse gaver var så store at de forble selv etter syndefallet. Hva har ikke menneskenes fornuft og vilje oppnådd i tidens løp? De har utforsket naturens hemmeligheter og har gjort seg dens krefter nyttig, til lands, til vanns, og dypt under jorden og høyt oppe i luften.

I sin uendelige godhet smykket Gud menneskenes sjel med den helliggjørende nåde, gjorde den delaktig i sitt eget liv, oppløftet den til et samfunnsliv med seg selv. Han gav dem fornuftens herredømme over legemet og sanseligheten fristet dem ikke. Selv deres legeme skulde ikke dø, og de var fri for lidelse og smerte. Det ble en lykkelig tid for dem i Edens hage. Fra den skulde de en gang komme til Gud, til skaperen. Slik skulde det også bli med alle mennesker. Alle skulde leve det samme overnaturlige liv. Men de første mennesker sonderrev det overnaturlige bånd som knyttet dem til Gud. De ble stolte av sin lykke. De bestod ikke den prøve Gud satte dem på. Slangens hviskende ord fant inngang i deres hjerter: «Dere skal ikke dø. Dere skal bli som Gud og kjenne godt og ondt.» En fryktelig dom fulgte: «For din skyld skal jorden være forbannet. Med tungt arbeid skal du nære deg av den alle dine levedager. Torn og tistel skal den bære deg. Med svetten i ansiktet skal du ete ditt brød til du blir til jord igjen. For av den er du tatt. Mold er du, og til mold skal du vende tilbake.»

Menneskene mistet den helliggjørende nåde. De mistet legemets udødelighet. Deres forstand ble formørket, deres vilje svekket og tilbøyelighet til det onde trådte fram. Et hav av elendighet fulgte, sykdom og nød, vé og jammer uten ende.

Det er ikke Gud som har brakt det onde inn i verden, men menneskene selv. Det var menneskenes egen skyld, fordi de syndet mot Gud. Og de første mennesker har ikke bare syndet for seg alene. Nei. Deres synd er gått over til alle mennesker. «Liksom synden kom inn i verden ved ett menneske, og døden ved synden, og døden således er trengt fram til alle mennesker, fordi alle har syndet i ham.» Rom. 5, 12.

Men Guds kjærlighet har funnet en veg til frelse. «Jeg vil sette fiendskap mellom deg og kvinnen, og mellom din ætt og hennes ætt.» Guds egen Sønn skulde bli menneske, for å sone menneskenes synder. Dette gav menneskene mot. Det gav dem håp og lengsel. Forløsningens time skulde en gang slå.

Tider kom og tider gikk. Det ble en lang ventetid. Men lengselen levde, mer eller mindre. Gud sendte profeter, som forkynte troen på og håpet om Frelseren, som bebudet den som skulde komme og helbrede de sonderknuste hjerter og utgyte sin ånd over alt kjøt. Fra protoevangeliets uklare omriss ble de messianske spådommer ganske tydelige og klare. «Ikke skal kongesepteret vike fra Juda, ikke herskerstaven fra hans føtter, inntil fredsfyrsten kommer, og folkene blir ham lydige.» 1. Mos. 49, 10. «En kvist skal skyte fram av Jesse rot, og Herrens Ånd skal hvile over ham. Anden med visdom og forstand, Anden med råd og styrke, Anden med Herrens kunnskap og fromhet, og Anden med Herrens frykt skal fylle Ham. Han skal ikke dømme

Kjenn din religion.

Av A. J. LUTZ. O. P.

XXI. Krig og fred.

Kjærligheten til Gud og til hverandre er opphav til fred på jorden. I den utstrekning vi elsker Gud setter vi også mindre pris på de jordiske ting, som ellers blir årsak til ufred. Og jo mer vi elsker hverandre desto sterkere føler vi trang til å unngå eller til å overvinne alt det som forstyrrer samlivet mellom menneskene. Hvorledes må vi da ut fra den kristne moral dømme om krigen? Kan en krig være moralsk forsvarlig?

Først og fremst forkaster den kristne moral den materialistiske livsoppfatning som påstår at krigen nødvendigvis og periodisk inntreffer, omtrent som vinteren følger etter sommeren. De krigførende har både viljefrihet og moralsk ansvar. Også den påstand er falsk at krigen er positivt villet av Gud som en straffedom verden undertiden trenger. Selvfølgelig går også krigen inn i Guds verdensplan, på samme måte som synden. Gud er mektig og visdomsfull nok til å vende også det onde til det gode. Men at Gud positivt vil krigen er en feilslutning. Det var

derfor med rette at Kirken fordømte Luthers setning: «Å kjempe mot tyrkerne er å stå imot Gud som straffer våre synder gjennom dem» (Denz. 774.) Andre vilde se i krigen en oppdragende makt som utvikler energien og motarbeider makelighet og nytelssesyke. Også disse tar feil. Mennesket har alltid anledning nok til å danne seg en viljefast karakter og å øve litt strenghet mot seg selv.

Men som oftest hevdes nødvendigheten av krigen ut fra den tanke at nasjonenes interesser nødvendigvis er motsatte og at den eneste utveg for å oppheve motsetningene er krigen. Bevisst eller ubevisst hevdes da den grunnsetning at makt er rett, eller at den svakere nettopp på grunn av sin svakhet ikke har krav på å eksistere.

Mot alle disse arter av krigsmentalitet reiser det seg forskjellige arter av pasifisme. Først den såkalte spissborgerlige pasifisme, som vil ha fred for enhver pris, for i ro og mak å nyte tilværelsen. Så kjenner vi den kommunistiske pasifisme, som mente å avskaffe krigen ved å utsette all nasjonalfølelse. Sant nok gjaldt det først å opprette det internasjonale proletariatsdiktatur ved å tilintetgjøre den borgerlige

etter det hans øye ser, og ikke skifte rett etter det hans øre hører, men Han skal dømme med rettferdighet og skifte rett med rettvishet.» Is. 11, 1. «Se, jomfruen skal bli mor og føde en sønn, og de skal gi Ham navnet Emmanuel.»

Håp og lengsel var kjennetegnet på alle messianske spådommer. Håp og lengsel fremkalte de i menneskenes hjerter. Ja, selv hos hedningefolkene levde håpet på bedre tider, på den gylne tidsalder, som skulde bli innledet ved fødselen av et barn som skulde få herredømme over hele verden. (Vergil 4. ekloge.)

Slik hadde Guds forjettelser om en frelser fått rotfeste hos menneskene. Kristi første komme som Messias og verdens frelser var menneskenes adventslengsel. Denne lengsel er gått i oppfyllelse i tidens fylde.

Men også de første kristne kjente advent. Deres lengsel var en gledesfull venten på Kristi gjenkomst med makt og herlighet. «Han skal komme igjen på samme måte, som dere så Ham fare opp til himmelen.» Ap. Gj. 1, 11. «En skal se Menneskesønnen komme i skyen med stor kraft og herlighet. Og når disse ting tar til å hende, da se opp og løft deres hoder, for deres frelse stunder til.» Lk. 21, 27. «Vær tålmodige og styrk deres hjerter, for Herrens komme er nær.» Jak. 5, 8. «Herren selv skal komme ned fra himmelen, og de som er døde i Kristus, skal stå opp først. Deretter skal vi som lever, som er blitt igjen, rykkes bort i skyene sam-

men med dem og møte Kristus, og så skal vi alltid være med Herren.» 1. Tess. 4, 15. De første kristne kjente disse ord. De bad om og om igjen: Maranatha — Kom, Herre Jesus. Eller de spurte: Herre, når kommer Du?

Håp og lengsel og gledesfull venten må også være kjennetegnet for vår advent. Håper vi på Kristus? Lengter vi etter Ham? Eller er vi uten synd, så vi ikke trenger forløsning? Men «dersom vi sier at vi ikke har synd, da dærer vi oss selv, og sannheten er ikke i oss.» 1. Joh. 1, 9. De liturgiske tekster i advent viser oss vegen. Full av lengsel og tillit skal vi vente på «Kristi dag», på Frelserens komme. «For de som venter på Ham, skal ikke bli til skamme.» Vi skal forene menneskehetens lengsel etter forløsning før Kristi komme og de første kristnes gledesfulle forventning og deres venten på Kristi gjenkomst, i tillitsfullt håp, at Herren skal fullbyrde sitt forløsningsverk i oss, når Han kommer med sin nåde. Likesom Kristus ikke skiller Jerusalems undergang fra verdens ende, slik skiller ikke liturgien Kristi første komme fra hans siste. Hovedvekten ligger imidlertid på vår forberedelse til Herrens komme med makt og herlighet — til hans komme i nåde — til hans komme på vår siste dag.

Advent og jul forbereder oss til det, til Herrens komme. De første kristne bad: «Maranatha.» Det skal også vi si i advent 1944: «Maranatha — Kom, Herre Jesus.»

klasse. Også en kristen pasifisme opptrådte mot krigen. Tolstoy f. eks. vilde gjøre krigen umulig ved å oppfordre alle kristne til i evangeliets navn å nekte militærtjenesten.

Den kristne pasifisme legger en uriktig mening i de bibelske ord den tar som grunnlag. «Du skal ikke slå i hjel» er et forbud mot privat hevsn og mot enkelte menneskers lyst til å gjøre seg selv til herre over andre menneskers liv og eiendom. Naturloven, skrevet av Gud i hjertene, gir et samfunn rett til å forsvare seg både mot forbrytere og mot overgrep fra fremmede voldsmakter. Jesu advarsel mot å forsvare seg mot det onde (Matt. 5, 39—40) betyr at vi for fredens skyld skal gi avkall på private interesser; men han opphever ikke et samfunns naturrett til å hevde seg mot en fiende.

På spørsmålet om en krig under givne betingelser kan være tillatt, svarer altså den kristne moral ja. Men hvilke er disse betingelser?

a. Det må foreligge en rettfærdig grunn, dvs. det må gjelde en sak av vital betydning for et land, et gode uten hvilket landet enten går til grunne eller mister sin evne til å sikre sine borgere menneskeverdige livskår: frihet, økonomisk trygghet, kulturmuligheter o. l.

b. Forholdene må være slik at disse goder og rettigheter ikke kan hevdes ved voldgift, megling eller i det hele tatt på en fredelig måte.

c. Den krigførende må ha en ren hensikt, dvs. hans mål må være å sikre seg de goder han har krav på, ikke å tilfredsstille hat, hevsnlyst, barbariske instinkter, heller ikke å tilintetgjøre motstanderen.

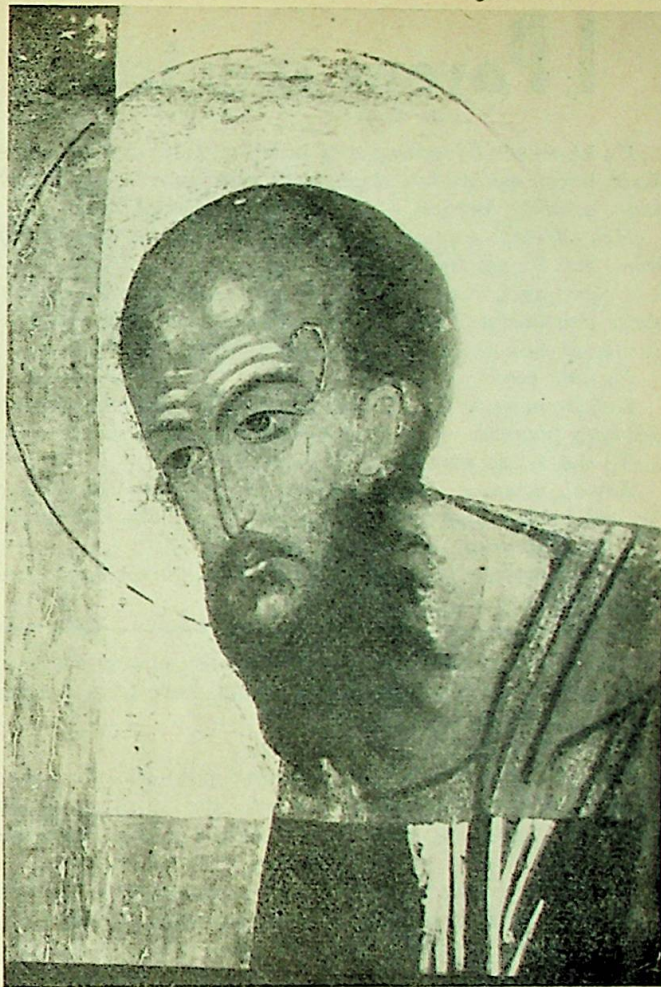
d. Så rettfærdig saken og så ren hensikten enn er, må det foreligge et begrunnet håp om at krigen virkelig fører til et heldig resultat, og ikke gjør ondt verre.

e. Den krigførende må gi avkall på kampfædler og metoder som på forhånd står i motsetning til moralen eller til folkeretten, f. eks. løgnaktig propaganda og handlinger som direkte går ut på å ramme vergeløse. I det hele tatt har han plikt til å holde seg til de internasjonale avtaler angående krig og okkupasjon.

Med disse forskrifter forsøker den kristne moral å berge hva berges kan av naturloven og av den kristne kjærlighet i en verden som beherskes av instinktene eller av maktsyke eller av et materialistisk livssyn. Men moralens dypere hensikt er å oppdra menneskene og åndelig å høyne dem, slik at krigen i det hele tatt blir bannlyst som en levning fra barbari og hedenskap. Især etterstreber den en politisk ordning som endelig makter å frigjøre seg fra den overdrevne nasjonalisme og fra den hedenske idé om statens absolutte suverenitet.

Den trang til fellesskap som ligger i den menneskelige natur går ikke bare ut på å samle menneskene i de forskjellige land til nasjonale stater; den etterstreber også et samfunn som omslutter alle folk. Ingen nasjon er i seg selv den fullkomne menneskelighet.

(Forts.)

PAULUS

(Forts.)

Det varer til helt opp imot 200 — Origenes! — før vi helt møter Paulus' innflytelse i Oldkirkens tankegang. 30 år etter Paulus' død finner vi i Johannes' skriftmasse ikke annen likhet med paulinsk tanke- og uttryksform enn Logos-prologen; Didaké (enda litt eldre) er rent praktisk, uspekulativ og hierarkisk, altså Petruspreget; Clemens har mer, det skal medgis, men han skriver også om et emne som er Paulus' spesielle; der er intet spesifikt paulinsk i Barnabas, hos Ignatius eller i Polykarp, og meget lite i Apologierne før Justin; Hermas taler omvendelse, som Paulus gjør det, men Paulus skal da ikke skyldes for å være far til denne typiske legpredikants såre uteologiske fantasier.

Når Paulus teologiske linje hviler, til aleksandrinene og afrikanene tar den opp og gir den videre til de store fedre, skyldes det to årsaker: forfølgelsene, som allerede bryter ut i 64 og forhindrer Kirken i alle de førende sentrer i å drive spekulativ teologi. En sådan fikk dog et fristed i det relativt fredelige Egypt og i det fjerne Kartago — og Paulus gir så mange av sine skrifter lokal adresse, at det tar et par generasjoner å få dem alminnelig utbredt, selv da det (som i Muratoris frag-

I Pavens mening.

En hl. messe i forening med kirkelegemets synlige overhode hvert øyeblikk i døgnet, et eller annet sted i den vide katolske verden — hvilken kolossal tanke.

Hele Kirken sammen med overhyrden i en uopphørlig bønn for Kristi fred i Kristi rike.

I flere år har dette nå vært gjennomført, og det har vært den største trøst og oppmuntring for Vår Hl. Far å vite at han ikke stod alene i sin kamp.

Er alle med?

Det kommende år blir det avgjørende for verdens og Kirkens framtid, — også for din framtid som katolikk.

Vi må holde sammen — i bønn.

En hl. messe i Pavens mening: la det være ditt bevis på solidaritet med Kirkens synlige hode, ditt bidrag til seieren, din gave til din Hl. Far.

Bestill messen til bestemt dato og klokkeslett, og gjør det innen den 31. desember.

ment) går opp for folk, at fordi et brev er adressert til Efesos eller til Filemon, kan det godt være til nytte for hele Ekklesia.

*

Paulus var ikke den dominerende figur i Kirken — enn ikke i Det nye Testamente, ja selv dårlig nok i dettes brevavdeling — og slett ikke i tidens andre kristelige skrifter.

En lar seg ikke narre av, at Paulus fyller ca. $\frac{1}{3}$ av Det nye Testamente; han står utenfor hele den evangeliske historie og Kirkens første tre leveår, som (nest Jesus, naturligvis) domineres av Petrus; i de neste år, som også konsentreres om Petrus, opptre Paulus som misjonær i periferien — og a b kap. 15 er det ikke ham som tar bildet fra Petrus, men Lukas legger fra og med kap. 12, 25 sin bok om til deretter kun å være beretning om Paulus — det skjer av personlige grunner.

Genierne får gjerne først sin anerkjennelse når de er døde; allerede i 96—97 står Paulus for Clemens i martyriminnets stråleglans som «den store» — men hvor mange leste, hvor mange forstod ham? Hvor er de t a n k e r i tiden han har tent? Det liv han har tent — sammen med Kefas og de elleve — kan vi alle få øye på.

Når geniet ikke anerkjennes og aldri yndes i sine levedager, skyldes det ikke bare geniets innkommensurabilitet med mengden, men ofte tillike en karakter, som er lite vinnende.

Paulus var ingen populær person — hverken i de høyere kretser omkring Petrus eller ute i menighetene — før man så tilbake på ham i martyriets glorie.

Han klager selv over å være ene og ensom; venner forlater ham, noen sviker ham rent ut; Markus kan ikke holde til hans tempo og temperament; Barnabas tillater seg å ha sin egen mening; Demas finner ham for streng; kobbersmeden Alexander volder ham positiv fortred; korintierne er taktløse nok til å vurdere hans evangelium økonomisk; det daglige overløp viser ikke hans krefter det ringeste hensyn.

I hovedkvarteret er han et splittelsens tegn; hist og

Min rosekrans.

*Et minne om en romersk vår,
en souvenir, — et leketøy,
slik lå den glemt i mange år.*

*Og tiden gikk, den gode tid.
Den kom, den bittert tunge strid,
hvor hjertet ble en øde øy.*

*Du tok, o Gud, mitt harde sinn
og bøyet etter viljen din,
og lot det ligge sønderbrutt.*

*Da alt var mørkt og alt var slutt,
i blinne rakte jeg min hånd
mot rosekransens perlebånd.*

*Guds leketøy, — min rosekrans!
Å, endda ber jeg som et barn,
med stamme ord og lukket sans.*

*Men engang skal jeg se dem klart
mysteriene i stråleglans!*

E. S.

her kompromitterer en ham ved å danne parti på ham — enda som motparti til et Kefas-parti; idelig mistenkeligjøres han, ustanselig må han rettferdiggjøre seg for fredens skyld, skjønt han ikke skylder andre enn Kefas regnskap; ofte tvinger en ham til kompromisser, som er ham imot; han selv sukker over «falske brødre» og må sette sitt kall og embets verdighet opp mot folk som vil stille ham bak de opprinnelige tolv apostler, som om de alene «gjaldt noe» — blant apostler er han den sist fødte, selv sier han på sitt drastiske språk: en ren «abort» — så han tvinges til å hevde like rett med «de andre apostler, Kefas selv og Herrens brødre».

Dette er konvertitt-zelotens klassiske lodd; konvertitten er aldri typisk, aldri klassisk for sine nye religion, og i den gamle er han r e n e g a t e n, hvem de skumleste motiver og den mest blakkede karakter kan tillegges. Paulus, som var den klassiske misjonær, var ikke — som Kefas, Jakob og Johannes — noen typisk apostel, det var han altfor meget seg selv til å være.

Selv i minnets stråleglans under martyrkronen nevner Clemens og Ignatius ham etter Petrus, i ordenen: Petrus og Paulus, og vi finner ham aldri senere i Kirken, hverken i liturgi eller i kunst, foranstilt Petrus.

Men i Kirkens senere teologi og i verdensreligionens historie har han fått en hedersplass som klassikeren — i rang med Buddha, Laotze, Moses og Muhammed, Platons og Aristoteles overmann; som Krystomos har sagt det: En mann av det format kommer ikke igjen i kirkehistorien!

Gottlieb W. Rieber-Mohn:

Angstens hundreår.

1.

I 1926 brakte verdenspressen en merkelig nyhet til offentlighetens kjennskap. Nede i Melun, en by på 1500 innbyggere i departementet Seine-et-Marne i Frankrike, hadde en flokk rasende mennesker overfalt sin prest og slått ham helseløs. Tilsynelatende uten motiv, uten noen forklarlig grunn, en forbrytelse helt uforståelig for en overflatisk iaktaker som ikke kunde se annet enn umotivert råhet i det hele. Uforståelig — helt til rettsaken som fulgte, lettet litt på sløret og åpenbarte ting som fikk opinionen til å gispe og klype seg i armen og spørre hvilket århundre vi egentlig befant oss i. I vilt raseri, viste det seg, hadde disse menneskene, som tilhørte et relativt opplyst lag av et av Europas eldste og ledende kulturfolk, midt på lyse dagen og i fullt alvor villet drepe sin sokneprest fordi han angivelig med svart magi og trolldom skulde ha nedkalt sykdom, ulykke og død over sine fiender. Han skulde ha stukket pinner gjennom bildene av dem han vilde ramme og operert med farlige trylleformularer.

Saken ble snart dysset ned, folkeopplysning og -mentalitet tatt i betraktning var det jo igrunnen en pinlig og kompromitterende affære, og etterat avisene hadde skrevet litt forarget om folkelig overtro og massehysteri, og godtfolk hadde ristet på hodet over slikt «middelaldersk mørke» falt sinnen til ro og fant andre gjenstander for sin sensasjonslyst.

I virkeligheten gikk det de fleste forbi, at denne forbløffende hendelse føyet seg naturlig til en lang kjede av tusener og atter tusener liknende, at den som kulturfenomen ikke var noe nytt, men tvert om noe meget gammelt, at det var en fiende fra riktig gamle dager som løftet hodet igjen og grinte kulturen spotsk i ansiktet. Den var et forsinket og enkeltstående utslag av noe som ligger meget dyp i menneskesinnet og som i andre århundrer enn vårt utgjorde en hel psykose, spredte angst og hysteri over hele Vesten, og som periodevis gjorde selv de kristne hyrdenes hjerter kalde og grusomme av skrekk: Frykten for det onde.

Historisk påtakelig har vi denne frykten og dens blinde, blodige utslag i det mørke kapitlet i Europas kulturhistorie som heter *heksebrekkingene*. Det er et kulturproblem som vi vel neppe vil kunde forstå helt ut med mindre vi bringer oss selv og vår egen tidsalder så vidt i angst og åndelig sammenbrudd at vi opprevet og mishandlet blir et offer for den samme psykose. Og kanskje er vi allerede så langt på veg i en slik utvikling at vi i vår tid kan se momenter i dette problemet som ikke er sett så klart før.

Visse ytre historiske linjer står i alle fall fast når vi ser hekseforfølgelsene og den psykosen de sprang ut av i lys av middelalderen og de nærmest følgende to hundreårene. For det første står det fast at middelalderen innebar en så intim syntese av kultur og religion, at det er umulig å finne noe sammenlikningsgrunnlag for det i verdenshistorien. Denne gigantiske kulturska-

pende spennkraft som oppstod ved at arven fra antikken, romansk utformet kristendom og germansk krigerkraft ble sveiset sammen til en homogen enhet, — en overstatlig kristen kultursolidaritet, er en manifestasjon av menneskets muligheter som religiøst og sosialt vesen så forbausende i sin kraft, at vår tids mennesker, som så omtrent har spilt fallitt i begge henseender, sikkert savner forutsetningene for helt ut å forstå det. Som bærer av, eller i det minste opphavet til det meste av det som i tidsalderen kunde kalles ånd, var Kirken seg ikke bare religiøst bevisst, men samtidig kulturbevisst at den var uløselig og forpliktende knyttet til forsvaret av tidens kultur og de uttrykk den hadde gitt seg i Europas politiske orden. Vi ser denne bevissthet gi seg utslag i en likefram fantastisk manøvrekytighet og forbløffende vital tilpasningsevne overfor spenningen mellom «Sydens ånd» og «Nordens sverd» som der er etterdønninger av gjennom hele middelalderen. En etter én fanges de barbariske germanske stammer bare ved åndens makt inn under kristendommens store kulturekspansjon, Karl den store kunde slakte 4500 saksere på en dag for å få folket inn under sin pansrede neve, men det var barfotete og våpenløse asketer som ofte med sitt eget blod kjøpte Kirken plass i hjertene og flyttet det siviliserte, kristne Europas grenser stadig videre utover. Og når det brusende, røde krigerblod sprenger seg veg, da ledes det av Roms faste og kloke hånd inn i ridderskap og korstog, — den geniale kombinasjon av norrøn krigerånd og kristen trosiver.

2.

Sammenbruddet av de middelalderske kulturidealene er en svært lang og sammensatt prosess, altfor vidløftig til å kunne omtales nærmere her. Men det er i denne tiden at hekseprosessene manifesterer seg mest slående som kulturproblem. Heksebrekkinger er tidligere av ganske sporadisk forekomst, — det er nettopp i overgangstiden i det 15., 16. og det 17. hundreåret at de florerer som verst, og de har i hele denne tiden et stadig tilbakevendende mer eller mindre bevisst felles motiv. Et tidsskifte går no engang voldsomt og brutalt for seg, det er en sannhet som er i ferd med å bli så selvfølgelig og banal for oss at vi lett glemmer, den har ikke alltid vært tatt med i den historiske betraktning. Tidsskiftet og selve skiftet i kulturidealene fra år 1400 til ca. 1600 er noe så dyptgripende, at det sett fra middelaldersiden av problemet vanskelig kan ha fortonet seg som noe annet enn en veritabel syndflodkatastrofe over hele det gamle kristne Europa. Og midt i denne kulturgrunnlagets rystelse, i denne besettende følelse av at der er kulturforrædere overalt og Satan selv er løs og apokalyptiske begivenheter er nær forestående, i alt dette er det at sinnen i massen pisker seg opp i navnløs skrekk for dette nye hedenske som reiser hodet overalt. Midt i denne følelse av å leve under en kultur der Gud selv er gjort fredløs, i den kokende, sataniske egoets utfoldelse som kjennetegner kanskje særlig den italienske renes-

sanse, er det at massen, som tenker primitivt, alltid gjør det, no i vår tid mer enn noensinne, drar fram av sin egen midte disse representanter for det forfallet som tiden vander seg under, mer eller mindre erklærte gudløse mennesker, og dreper dem vilt og blindt som et skyldløst dyr kan drepe for fote i ren og skjær angst.

Det var ikke noe helt nytt, det var en gammel folkelig tendens som under tidenes veldige trykk slo ut i lys lue. Kirken prøvde trass i all den svakhet som den kan ha vist overfor den oppskremte masse, å temme den rå naturkraft, og den greide det også virkelig i en forbausende grad så lenge enheten holdt, og Roms røst var klar og ble hørt med respekt. Men no — i det kristne Pan-Europas forrättnelsesprosess — var det en nærmest håpløs oppgave; de sterke manende ord som Kirken alltid har møtt excessene med ble ikke lenger hørt.

Allerde den kirkelige synode i Paderborn i 785 hadde med stor vekt slått fast, at «Den som forblindet av Djevelen på hedningenes vis tror, at noen kan være heks, og som derfor brenner den angivelige heks, skal straffes med døden.» Det er en, ikke borgerlig, men kirkelig lov fra — ikke det 18. — men fra det 8. hundreåret! Og samme nøkterne innstilling ble stadfestet i den såkalte ancyranske KANON EPISCOPI (ca. 900) som forblir toneangivende på området i flere hundreår framover. Helt fram til begynnelsen av det 17. hundreåret, da heksebrenningenes etterdønninger enno utgjør et samfunnsproblem, finner vi Kirken i innbitt kamp mot denne angstbetonte grusomhet. Jesuittene Tanner, Spee og Leymanns verker (ca. 1630) er noe av det klokeste og mest kultiverte som overhodet er skrevet om dette emne, og det er et statistisk påviselig faktum, at heksebrenningenes antall gjennom hele perioden stiger med økende avstand fra Rom.

At Kirken så skarpt og uforsonlig bekjemper heksebrenningene, viser bare innlysende, at den maktet å analysere til bunns den kulturpanikken som lå til grunn for dem. Klokt og klart nok til å se at heksene var — ikke årsaken til, men resultatene av middelalderkulturens sammenbrudd. Den forstod, at det folkelige instinkt no som så ofte før reagerte helt sundt og spontant i og med angstfølelsen overfor en ny og fremmed kulturform uten sitt utspring i den universelle, overleverte kristne livsdyndning, men den måtte selvsagt like fullt, i kraft av sin guddommelige sendelse, demme opp for dette avsendige raseri likesom den i dag fordømmer skarpt lypsingen av amerikanske negerforbrytere, og for øvrig uten vanskelighet kjenner igjen heksestormerens øyne bak Ku Klux Klans hvite maske.

3.

Og så vil vi også likevel forstå hva St. Thomas av Aquin mener, når han sier at han «holder hekseri for mulig». Denne doctor angelicus visste nok om menneskets sjeleliv til å innse, at heksene behøvde ikke fly gjennom luften på kosterkaft til det Djevelens møtested som hvert Evas barn kunde bygge opp i sin egen sjel. En snakker så meget om «suggestion» og «selvsuggestion» i heksepsykosen. Et menneske, som med et middelaldermenneskes visshet visste, at der er en allmektig Gud, behøvde visst ikke på noen måte suggerere seg selv for

å komme i forbindelse med Satan, det var bare det letteste i en kultur hvor kampen for Guds herredømme ble ført med en slik intensitet og et slikt dødsens alvor som i den kristne middelalder. Det var bare å legge ned våpnene og gi hånd og hjerte til fienden, (som er det opprinnelige ordet til *Fanden*)! Ikke den gemytlige, stakars Haltefanden fra eventyrlitteraturen, men selve ondskapen som prinsipp. De levet virkelig med himmelen over seg og avgrunnen under seg, middelaldermenneskene. Menneskesjelen var valplass for titaniske krefter, og en må ty til en så misbrukt og epikureisk glose som «livskunst» for i det hele tatt å karakterisere dette menneskets farefulle spill med de Pauli «sytti tusen favners dyp», som vår tid synes å leve i en lykkelig, eller vel snarere ulykkelig uvitenhet om. Middelalderens livskunst? En ny og fremmedklingende glose i det heseblesende mas om vår «sivilisasjon» og vårt «framskritt». Mon det ikke vil koste enno en tredje verdenskrig før vår kulturform oppdager, at den allerede lenge har stinket av lik?

Vår moderne tidsalder er virkelig på samme tid fornøyelig og avskyelig når den stiller seg i positur og i hellig, humanistisk indignasjon feller sine krokodilletårer over hekseprosessene i «den mørke middelalder». Rent bortsett fra det faktiske moment av svart overtro og justismord i disse prosesser, så er den så helt fri for å forstå, at nettopp ene og alene på bakgrunn av en kulturforms inderlige pakt med Gud, blir pakten med Satan en virkelig redselsfull og dødsens alvorlig realitet, om ikke annet så da ihvertfall som rent sosialt fenomen betraktet. Noe mer enn å lese magiske formler over naboens syke fé og koke urter for tannpine, — intet mindre enn en dyptgående ond og kulturfiendtlig livsholdning i villet fiendskap til menneskets evighetshåp. I vår tid kan man da uten vanskelighet oppvise en ganske tilsvarende brutalitet for atskillig mindre betydningsfulle og atskillig mer materielle goder enn det som middelalderen forstod med Civitas Dei — Guds stat.

Hva er det i det hele tatt for en synsmåte og håpløs sans for proporsjoner vi møter i de populære refleksjoner omkring dette emnet? Det er da helt ut forklarlig (enten det no er forsvarlig, eller ikke) at mennesker som, med eller uten grunn, ser sine evighetsinteresser, sine nasjoners evighetsinteresser truet av andre menneskers pure ondskap, er ganske annerledes krasse i sine motforholdsregler enn — ja for eksempel en mann som er blitt frastjålet en kanin under et luftangrep. I begge disse to tilfeller er, ifølge de to tidsaldres justis, en henrettelse tenkelig, og det kan opprøre oss. Men vi mangler fullstendig en realistisk innstilling overfor verdienes relasjon til hverandre hvis vi mener, den siste rettsfølelse kan sette seg til doms over den første.

Vi må tro, at der i disse opprørte tidene da det veldige kompleks av middelalderske kulturidealer måtte fange opp stormløp etter stormløp, har fantes et betydelig innslag av kulturenegerer, av mennesker som på bakgrunn av en eldgammel, tradisjonsrik og rotfestet kristen kulturform gjør seg skyldige i hva en kunde kalle et «kulturellt høyforræderi» og blir varg i veum ved at de gir tilkjenne sin intime forståelse med de krefter som folket i hundreår etter hundreår hadde lært å betrakte som farlige fiender av all orden, alt liv, all kul-

PAVELIG RUNDSKRIV

«Om bibelstudienes tidsmessige fremme.»

Pave Pius XII.s bibelencyklika «Divino Afflante Spiritu».

PAVE PIUS XII.

til våre ærverdige brødre, patriarkene, primatene, erkebiskopene, biskopene og andre overhyrder som lever i fred og forsoning med den apostoliske stol, likeledes til hele presteskabet og de katolske kristne verden over. Ærverdige brødre og elskede sønner, hilsen og apostolisk velsignelse!

Innledning.

Ved den guddommelige ånds inspirasjon har hellige menn skrevet de bøker som Gud i sin faderlige godhet har villet skjenke menneskene «til lærdom, til overbevisning, til rettledning, til oppdragelse i rettferd, så gudsmennesket kan bli fullkommet, utrustet til all god gjerning.»¹ I denne gave fra himmelen ser Kirken den dyrebare kilde til og den guddommelige norm for sin tros- og sedelære. Det kan derfor ikke forundre noen at Kirken med stor omsorg har bevart denne skatt så godt og fullstendig og slik som den en gang har mottatt den av apostlenes hender. Den har verget den mot enhver uriktig fortolkning, og har med iver anvendt den i sitt virke for sjelenes frelse. Det finnes utallige klare bevis på dette fra alle tidsavsnitt. Da den Hellige Skrifs guddommelige opprinnelse i vår tid mer enn før er blitt tatt opp til prøvning, og Skriften i flere henseender er blitt galt fortolket, har Kirken med så megen større hengivenhet og omsorg lagt vekt på å beskytte og verge den. Det hellige kirkemøte i Trient har i en høgtidelig definisjon erklært, at de bibelske bøkene «i sin helhet og med alle sine deler er hellige og kanoniske, i den form de pleier å bli lest i den katolske kirke og finnes opptatt i den gamle, latinske Vulgata-oversettelse.»²

For å ta stilling til uriktige påstander om inspirasjonen har i våre dager Vatikanconcilet erklært at disse bibelske bøker er å anse som hellige og kanoniske «ikke fordi de er blitt til ved menneskers bestrebelser og siden er blitt anerkjent ved Kirkens autoritet, heller ikke fordi de inneholder åpenbaringen uten feiltakelser, men fordi de er skrevet etter den Hellige Ånds inngivelse, har Gud til opphav og således er blitt overgitt i Kirkens hender.»³

tur, alt framskritt, eller som middelalderen selv sa det med ett enkelt ord: av Gud.

Vår tids mennesker har vegret seg for å legge noe reelt i begrepet Djevelen. Kan hende har denne krigen — «vår» krig — endret noe på det. Fra bombesprengte heimer med sønderflegte lik i ruinene, fra hele denne sum av unevnelig lidelse og ondskap som har brutt seg veg over landegrense etter landegrense, kan det ha grint oss mennesker imøte et åsyn som har fått oss til å gispe i angst og stønne: så onde er vi da ikke!?

Middelaldermennesket vilde ha korset seg, og visst at det stod åsyn til åsyn med den planleggende absolutt onde intelligens som Kristus, Kirke og Bibel benevner Satan, — utlagt: Den som står Gud imot.

Ifølge denne den katolske læres høgtidelige erklæring har «de bibelske bøker i sin helhet og med alle sine deler» en guddommelig autoritet som utelukker enhver form for villfarelse. Til tross for dette, våget en tid seinere noen katolske forfattere seg til å innskrenke den Hellige Skrifs sannhetsinnhold til tros- og sedelære, i strid med denne erklæring. Hva bokenes hele øvrige innhold angår, enten det no var av naturvitenskapelig eller historisk natur, så ble — sagt i all korthet — enhver sammenheng med troslæren benektet. Disse villfarelser har Vår uforglemmelige forgjenger Leo XIII. med rette fordømt i sin rundskrivelse «Providentissimus Deus» av 18. november 1893. Samtidig har han her gitt vel gjenmontenkte retningslinjer og forskrifter for studiet av den hellige Skrift.

Femti år er no gått siden denne rundskrivelse ble offentliggjort. Da den er ansett for å danne grunnlaget for alt bibelstudium, er der all mulig grunn til å feire dens årssdag. Vi som med særlig omhu har fremmet den teologiske vitenskap helt fra begynnelsen av Vårt pontifikat,⁴ finner at Vi ikke verdigere kan feire denne dag enn ved å innskjerpe Leo XIII.s kloke forordninger og bekrefte hans nærmeste etterfølgeres ytterligere innsats i spørsmålet om studiet av Bibelen. Samtidig vil Vi som vår tid krever, også gi forordninger i den anledning, for på denne måten å mane og oppmuntre alle Kirkens sønner som driver bibelstudier til å fortsette med dette sitt arbeid som er så nødvendig og verd all Vår anerkjennelse.

1. HISTORISK DEL

Leo XIII.s og hans etterfølgeres bestrebelser for å fremme de bibelske studier.

§1. Leo XIII.s innsats. Læren om den hellige Skrifs frihet for villfarelser.

Leo XIII.s første og fremste omsorg var å klarlegge læren om de hellige bøkens sannhet, og forsvare denne læren mot angrep. Med stor bestemthet betonte han hvordan det ikke kan kalles en villfarelse når de bibelske forfattere med hensyn til naturforeteelser, «holder seg til det som kan fornemmes med sansene» og «taler i et slags billedspråk eller uttrykker seg slik som en vanligvis gjorde på den tiden, og for en stor del gjør fremdeles, uten unntakelse for dannede mennesker», som doctor angelicus uttrykker det.⁵

«De bibelske forfatterne eller retter: den Hellige Ånd som taler gjennom dem, vilde jo ikke — som den hl. Augustin sier⁶ undervise menneskene om de sykelige

¹ 2. Tim. 3, 16.

² Ench. Bibl. n. 45.

³ Ench. Bibl. n. 62.

⁴ Sermo ad alumnos Seminariorum ... in Urbe (24/6 1939), Acta Ap. Sedis XXXI (1939) s. 245—251.

⁵ S. Theol. Ia, q. 70, art. 1 ad 3.

⁶ DE GEN. AD. LITT. 2, 9, 20; PL. XXXIV, 270 f.

tings innerste vesen, ettersom det ikke på noen måte vilde ha vært sjelene til noen nytte.»⁷ Denne grunnsetning «kan med fordel også tilpasses beslektede kunnskapsfelt, framfor alt historiens», det vil si, «man imøtegår motstandernes falske påstander på den samme måte og forsvarer således den Hellige Skrifs historiske troverdighet mot deres angrep.»⁸ Like lite kan en bibelske forfatter beskyldes for å ta feil «når de som har skrevet håndskriftene gjengir ett eller annet mindre riktig», eller «om den egentlige mening med en bibellekst forblir uklar.» Og endelig er det på ingen måte tillatt «å innskrenke den Hellige Skrifs inspirasjon utelukkende til visse deler, eller påstå at den hellige forfatter selv skulde ha tatt feil». For «den guddommelige inspirasjonen utelukker i seg selv enhver villfarelse, ja endog enhver mulighet for villfarelse likesom det er uforenlig med Guds — den høyeste sannhets — vesen å være kilde til noen villfarelse, av hva slag den måtte være. Dette er Kirkens gamle, faste tro».⁹

Denne lære som Vår forgjenger Leo XIII. klarla med så stor bestemthet, vil også Vi legge fram i kraft av Vår autoritet, samtidig med at Vi uttrykker som Vårt alvorlige ønske at alle samvittighetsfullt vil holde fast ved den. Videre bestemmer Vi at de formaninger og råd som Leo XIII. gav i sin tid med så stor visdom, skal ivrig etterfølges. Nye problemer og ikke ubetydelige vanskeligheter er oppstått, dels som en følge av de fordømmer rasjonalismen har spredt på alle hold, og dels som følge av de forskningsresultater som er kommet for dagen mange steder i Orienten ved utgravninger og undersøkelser av de eldste skriftlige minnesmerker. Forat no den guddommelige åpenbaringsens rike kilder ikke skulde grumses til på noe punkt, men tvert om flyte sikrere og i rikere grad bli tilgjengelig for Herrens hjord, ønsket Vår forgjenger i sin store, apostoliske ansvarsfølelse «at et større antall lærde skulde ha det som sin faste oppgave, med vekt å forsvare den Hellige Skrift. I første rekke skulde selvsagt alle, som ved Guds nåde er blitt kalle til det hellige presteembetet, dag for dag og med voksende iver og omsorg lese, betrakte og fortolke de hellige bøkene, det krever deres kall framfor alt annet.»¹⁰

Fremmet av bibelsstudiene. Bibelskolen i Jerusalem.
Bibelkommissjonen.

Av disse årsaker hadde paven allerede tidligere stadfestet og rost den skole for bibelske studier som er grunnlagt ved St. Stefanskirken i Jerusalem av generalforstanderen for den hellige Dominikanerorden. «Gjennom denne skole», uttalte paven «er bibelvitenskapen allerede i høy grad blitt fremmet, og vi har grunn til å håpe at så fortsatt vil skje i enno høyere grad.»¹¹ Av samme årsak forordnet han enno i sitt siste leveår en annen foranstaltning for fortsatt og på sikreste vis å fremme disse studier som rundskrivelsen «Providentissimus Deus»

⁷ Leo XIII Acta XIII, s. 355; Ench. Bibl. n. 106.

⁸ Jfr. Benedictus XV., Enc. Spiritus Paraclitus, Ench. Bibl. n. 471.

⁹ Leo XIII. Acta XIII, s. 357 f. — Ench. Bibl. n. 109 f.

¹⁰ Jfr. Ench. Bibl. n. 67 f.

¹¹ Apost. skr. Hierosolymae in coenobio 17. sept. 1892 — Leo XIII Acta XII s. 239—241 — se sid. 240.

¹² Jfr. Leo XII. Acta XXII, s. 232 f. — Ench. Bibl. n. 130—141.

¹³ Den Pavelige Bibelkommissjons skrivelse til Italias erkebiskoper og biskoper av 20. aug. 1941.

så uttrykkelig anbefaler. Den 30. oktober 1902 nedsatte han gjennom den apostoliske skrivelsen «Vigilantiae» et utvalg, den såkaltte bibelkommissjon. Høyt ansette lærde har gjennom denne «fått som sin oppgave å virke med alle midler, dels forat den Hellige Skrift overalt hos de katolske eksegetene skulde bli den samvittighetsfullere behandling til del som tidsforholdene betinger, og dels for at ikke bare den ringeste antydning av feiltagelse, men likeledes enhver altfor fri anskuelse om de hellige bøker skulde bli vist tilbake og gjendrevet.»¹³ Også Vi har ved Vår handling, og etter Våre forgjengeres eksempel stadfestet og fremmet denne kommissjon. Som det ofte er skjedd, har også vi anvendt den når det gjaldt å minne bibeltolkerne om gyldne regler som den katolske bibeltolkning har mottatt i arv fra hellige fedre, kirkelærere og paver.¹²

Tidsskriftet

«Catholica». (Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, København.)

Fjerde heftet av det danske kvartalsskriftet *Catholica* er no sendt ut, og første årgang er således med sine ca. 200 sider komplett. Dominerende i dette nummeret er en meget tankevekkende og betydelig artikkel om Naturretten av cand. jur. L. B. Fabricius, som med vitenskapelig grundighet tar opp til prøvning det åndelige fundament som hele samfunnsordenen og rettskulturen hviler på, og kaster adskillig lys over forholdet mellom rett og moral. Det er et meget overbevisende forsøk på «aa belyse Retsfilosofiens fundamentale Spøragsmaal ud fra andre Synspunkter end dem, der har været gængse herhjemme.»

Ellers er man også i dette nummer kommet tilbake til pavens nye bibelencyklika, og gjengir de to vektige avsnitt om «Skriftfortolkerens særlige oppgaver i våre dager» og «Måten å behandle de særlig vanskelige spørsmål på.»

I en meget velskreven og lettlest artikkel om St. Thomas av Aquino viser J. Pieper fram det mennesket som så lett og ofte blir overskygget og glemt for det monumentale verket.

Forøvrig inneholder heftet et par artikler av særlig interesse for danske lesere, samt et dikt av den tyske poeten Gertrud von Le Fort, nennsomt og artistisk oversatt av Enoch Hjorth.

G. W. R.-M.

Her hjemme —

Oslo. St. Halvardslaget hadde søndag 12. november en meget vellykket familieaften. Trass i det avskyelige novembervær hadde mange funnet veien — i det mørket som rådet den kveld var nesten det alene litt av en prestasjon! — til det gjennom koselige foreningslokalet i Urtegata, hvis lys og varme i både bokstavelig og overført betydning med en gang fikk alle til å føle hygge og velvære. Et utmerket foredrag av Gottlieb Rieber-Mohn representerte kveldens intellektuelle innslag og fikk fortjent anerkjennelse, utmerket gjenmarbeidet og utmerket framført som det var. Etterpå ble det kunstneriske tilgodesett ved Else Tangstads og Knut Råudes fornøyelige underholdning — en pussig blanding av drett og sketsj, som med rette tok jublende applaus. En vennlig og oppmuntrende kveld i en uventlig og nedslående tid — det var faktisk langt lettere å finne veien heim, fordi en hadde fått høve til avspenning.

Redaktør: E. Dithmer-Vanberg.

Thronsen & Co. Boktrykkeri, Bernh. Getz gt. 3 - Oslo